

Een oogje dichtknijpen bij: oogdruppelen

Oogdruppelen lijkt op het eerste oog een simpele handeling. Maar als het niet juist gebeurt kan dit grote gevolgen hebben.

TEKST: KARIEN VISSERS EN RHIJJA JANSEN BEELD: AAD GOUDAPPEL

Oogdruppels worden onder andere gebruikt als antibiotica, pijnstiller, ontstekingsremmer, oogdrukverlager – bij bijvoorbeeld glaucoom – om de ogen te bevochtigen of als pupilverwijder. Verzorgenden hebben verschillende taken bij het oogdruppelen: 'Voorlichten, signaleren en zelf op de juiste manier oogdruppelen', somt Tinie van der Linden op. Zij werkt als praktijkopleider en verpleegkundige in het Oogziekenhuis Rotterdam.

Zelf druppelen

Sommige cliënten doen oogdruppelen zelf, soms is dit de taak van de verzorgende. Wanneer de cliënt zelf de ogen druppelt, is het belangrijk dat je alert bent op therapietrouw. Van der Linden: 'Mensen kunnen vergeetachtig worden, waardoor ze een keer druppelen overslaan. Of ze worden wat stijver in de vingers, waardoor ze minder goed of juist te stevig in het flesje knijpen. Ook wordt vaak door cliënten onderschat hoe belangrijk de oogdruppels zijn. Ze denken bijvoorbeeld: die ene druppel maakt niet veel uit.' Onterecht, want het kan heftige gevolgen hebben als het oogdruppelen niet op de juiste manier gebeurt. Zoals ernstige bijwerkingen. Of druppels die hun werk niet doen.

Glaucoom

In de thuiszorg en het verpleeghuis worden meestal oogdruppels toegediend als behandeling van glaucoom. Of na een staaroperatie. Bij glaucoom raakt de oogzenuw beschadigd. Meestal komt dit door een verhoogde druk op de oogbol. Mogelijke oorzaken zijn een oogoperatie, bepaalde medicijnen, een ongeluk aan het oog, leeftijd of erfelijkheid. Oogdruppels tegen glaucoom – latanoprost met timolol – zorgen voor de afvoer van kamerwater uit de oogbol en afname van de kamerwaterproductie. Hierdoor neemt de oogdruk af. Wanneer iemand onvoldoende of niet goed de ogen druppelt, komt er druk op de oogzenuw. Hierdoor wordt de schade aan de oogzenuw

is, zal niet terugkomen. In het ergste geval kan iemand zelfs blind raken. Je kunt dit proces meestal stopzetten door weer op de juiste manier te druppelen.

Je moet soms even doorvragen om erachter te komen of de cliënt nog goed de ogen druppelt. Schaamte speelt hierbij een grote rol, stelt Van der Linden. 'Want hoe moeilijk kan het zijn om zo'n druppeltje in je oog te doen, denkt de cliënt. Het kan ook helpen om een keer mee te kijken om te zien of het oogdruppelen goed gaat.'

Goed begrepen?

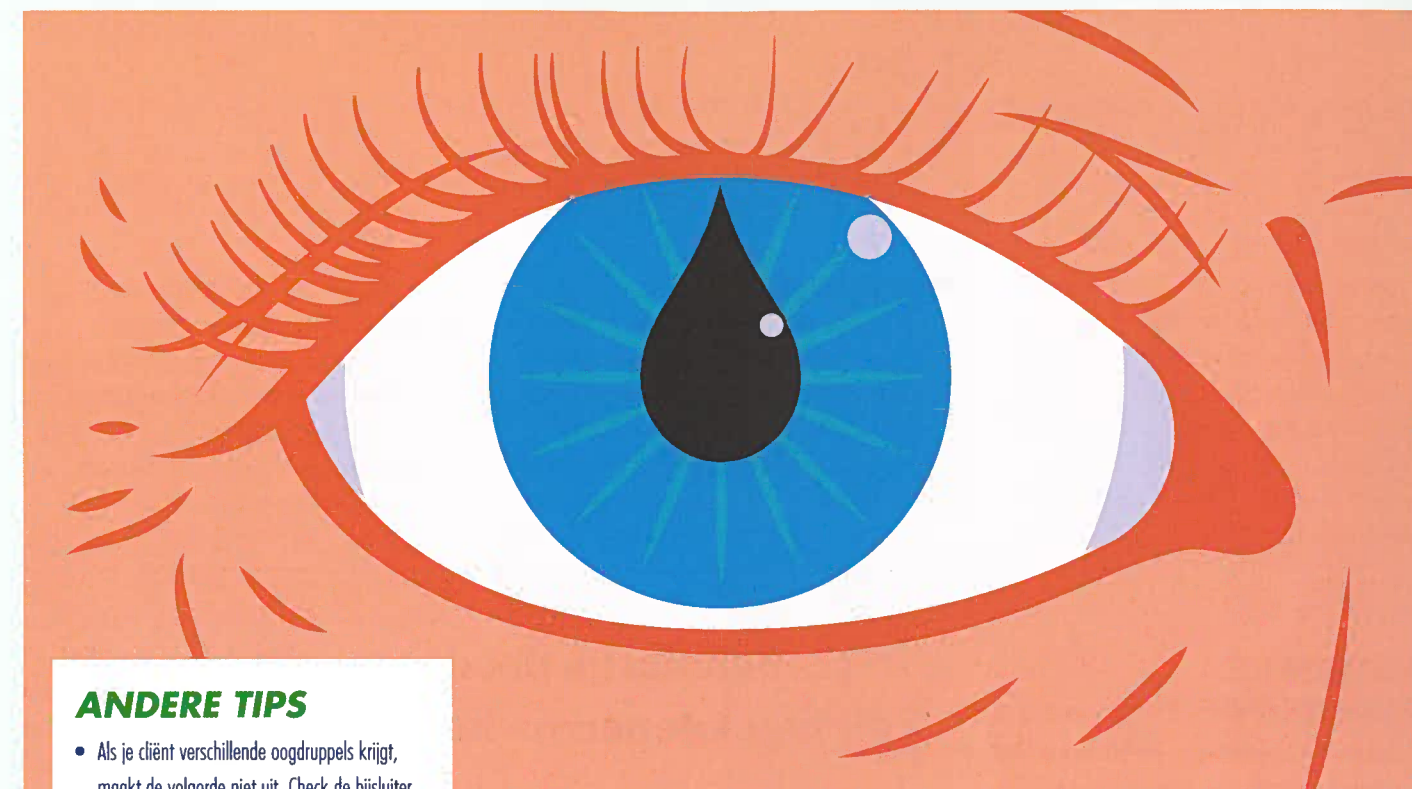
Controleer ook of de cliënt de instructies van het druppelen goed begrepen heeft. Soms druppelt iemand in één keer drie

'In het ergste geval raakt iemand blind als niet goed wordt gedruppeld'

groter en het zicht slechter. Dit proces gaat heel langzaam, vaak merken mensen hier maandenlang niets van. Maar het is een onomkeerbaar proces: het zicht dat minder

druppels in het oog als het voorschrift 'driemaal daags druppelen' is. Wanneer je cliënt vergeetachtig is in het bijhouden van de druppels, kan een schema helpen, waarin

'WEES ALERT OP
THERAPIETROUW'

ANDERE TIPS

- Als je cliënt verschillende oogdruppels krijgt, maakt de volgorde niet uit. Check de bijsluiter om te weten hoelang je moet wachten tot je de volgende oogdruppel kunt toedienen.
- Krijgt de cliënt behalve oogdruppels ook oogzalf? Eindig dan altijd met de zalf, want een waterige oogdruppel rolt hier direct vanaf.
- Ouderen voelen minder goed of de oogdruppel daadwerkelijk in het oog zit, doordat het oppervlak van een ouder oog minder gevoelig is. Mogelijke oplossing: de oogdruppels in de koelkast bewaren, zodat de cliënt duidelijk een koude druppel in het oog voelt vallen. De meeste oogdruppels kunnen bewaard worden bij een temperatuur van 4-25 graden Celsius. Sommige oogdruppels mogen niet in de koelkast, dus check de bijsluiter.
- Bij het oogdruppelen moet de neus van de cliënt naar het plafond wijzen. Vooral ouderen vinden het lastig het hoofd ver genoeg naar achteren te doen. Vraag je cliënt dan op bed of in een ligstoel te liggen.
- Vraag de cliënt altijd beide ogen open te houden. 'Mensen denken altijd dat ze een oog wijder opendoen als ze het andere oog dichtknijpen, maar het tegendeel is waar', zegt verpleegkundige Tinie van der Linden. 'Vraag de cliënt ook om naar zijn eigen wenkbrauwen te kijken, zodat de ogen zo open mogelijk staan.'

de oogdruppelmomenten goed verdeeld zijn over de dag. Dat kun je op papier doen, of met de app 'OOGdruppelen' van het Oogziekenhuis Rotterdam. 'Therapie-ontrouw kan ook ontstaan doordat de cliënt op een onhandig moment van de dag druppelt', vertelt Van der Linden. 'Zo geven latanoprost-oogdruppels zo'n vier uur slechter zicht. Dus is het verstandig om dit vlak voor het slapengaan te druppelen, en niet midden op de dag. Ik heb patiënten die bijvoorbeeld op bepaalde dagen niet druppelen, omdat ze dan slechter zien en dat is onhandig als ze naar de klaverjasavond gaan...' Er zijn ook veel hulpmiddelen die de cliënt kunnen ondersteunen bij het oogdruppelen. Een voorbeeld is de oogdruppelbril. Je vindt een overzicht van hulpmiddelen op de website van het Oogziekenhuis.¹

Houdbaarheid

Een blik werpen op het flesje met de oogdruppels kan ook veel informatie geven. De meeste oogdruppels zijn één maand houdbaar. Dat komt doordat er in het flesje conserveermiddel zit: meestal benzalkoniumchloride. Steeds wanneer het flesje

opengaat, komt hier zuurstof bij. Daardoor wordt de benzalkoniumchloride langzaam afgebroken. Na een maand zit er amper conserveermiddel in het flesje, wat een verhoogde kans geeft op bacteriegroei. Dat betekent dat het flesje waarschijnlijk niet helemaal leeg is wanneer je het moet weggooien. Dit vinden vooral ouderen vaak lastig, merkt Van der Linden: 'Ze vinden het zonde, verspilling. Dus hebben ze de neiging om nog even door te druppelen tot het flesje echt leeg is. Maar dat is dus onverstandig, want dit geeft een verhoogde kans op bijvoorbeeld een ooginfectie.' Noteer de datum op het flesje als dit voor het eerst opengemaakt wordt.² Verder wijst een beduimd flesje meestal op een slechte handhygiëne voordat de ogen gedruppeld worden. 'Of het tuutje ziet er kleverig uit. Dat kan betekenen dat de cliënt met het flesje in het oog zit te poeren, omdat hij niet voelt waar hij zit. Mensen leggen het flesje dan in het oog en knijpen een keertje', licht Van der Linden toe. Schone ogen zijn een must voordat je de ogen druppelt. Een korreltje slaap is niet erg, maar plakkerige slierten vervuiling haal je

weg met bijvoorbeeld een tissue of watje, dat je natmaakt met kraanwater. Zo veeg je bacteriën of residu van eerdere oogdruppels weg. Laat de cliënt de ogen licht sluiten, en poets van de buitenkant naar de binnenkant. Dus richting de neus. Wanneer je naar de buitenkant veegt, komt het al gauw onder de oogleden terecht.

INSTRUCTIE OOGDRUPPELEN

1. Controleer of je het juiste medicijn voor de juiste patiënt en het juiste oog hebt. Check ook de dosering, de houdbaarheid en het tijdstip.
2. Was de handen.
3. Observeer het oog en maak het zo nodig schoon.
4. Was opnieuw de handen.
5. Houd het flesje of de pipet in je hand alsof je een pen vasthoudt.
6. Laat de patiënt het hoofd naar achteren buigen en tegen je buik steunen. Vraag hem naar boven te kijken.
7. Vraag hem het onderste ooglid naar beneden te trekken, tot een gootje.
8. Steun met de druppelhand op het voorhoofd of de neusbrug van de patiënt en houd minstens drie centimeter afstand tot het oog.
9. Knijp in het flesje en laat één druppel in het gootje vallen.
10. Vraag de patiënt na het druppelen direct het oog zachtjes dicht te doen (niet knijpen).
11. Laat hem de traanbuis één tot drie minuten dichtdrukken. Zo wordt voorkomen dat het medicijn in de bloedbaan terecht komt en bijwerkingen zou kunnen geven.
12. Veeg overtollig traanvocht af met een schoon gaasje of tissue.
13. Was de handen.
14. Sluit het oogdruppelflesje en berg het op of zet het terug in de koelkast.

Check ook de instructie voor oogdruppelen van het Oogziekenhuis via YouTube (zoeken op: oogdruppelen oogziekenhuis).

Bijwerkingen

Net als andere medicijnen kunnen oogdruppels en oogzalf bijwerkingen hebben. Die kunnen zich zowel lokaal (in en rond het oog) als systemisch (in het hele lichaam) voordoen. Lees altijd de bijsluiters van de oogdruppels om te weten wat mogelijke bijwerkingen

Wees extra alert op bijwerkingen bij ouderen met astma/COPD/diabetes mellitus en hartfalen.² 'Deze mensen zijn in het algemeen vatbaarder voor bijwerkingen, dus ook die van oogdruppels', vertelt Yassir Boubkary. Hij is apotheker en senior farmaceutisch onderzoeker bij Cerner Corporation. 'Bij

'Het is belangrijk dat de traanbuis wordt dichtgeknepen na het oogdruppelen'

zijn. Vooral glaucoomdruppels leveren nog weleens rode ogen, jeuk of wat pijn aan de ogen op. Een beetje roodheid is normaal, maar wanneer de cliënt een vuurood oog krijgt, is het belangrijk de behandelend arts te waarschuwen. Doe dit ook wanneer de cliënt plotseling pijn krijgt bij het druppelen of als er vuil uit het oog komt. Bijwerkingen kun je voorkomen door één druppel per keer te druppelen. Ook het dichtdrukken van de traanbuis na het oogdruppelen is belangrijk. Na het oogdruppelen vraag je de cliënt om het oog zacht te sluiten, dus niet te knijpen. Het hoofd mag weer rechtop, en druk direct de traanbuis één minuut lang, zachtjes dicht. Dit doe je net onder het bobbeltje, in de ooghoek naast de neus. Je kunt de cliënt ook vragen dit zelf te doen. Van der Linden: 'Veel mensen denken dat dit moet om de druppel in het oog te houden. Maar dit dichtknijpen is om systemische bijwerkingen en interacties met andere medicatie te voorkomen. Door het onvolgende of niet lang genoeg dichtknijpen van de traanbuis komt een deel van de vloeistof terecht in de neus of het keelslijmvlies en daarmee in het bloed.'

COPD hebben mensen last van de luchtwegen door ontstoken en vernauwde longbuisjes en beschadigde longblaasjes. Doordat in glaucoomdruppels bètablokkers kunnen zitten, kan dit een negatief effect hebben op de luchtwegen, als deze in de bloedbaan terechtkomen. Er zijn meldingen gemaakt van patiënten die bronchospasmen ontwikkelden na toediening van bepaalde oogheekundige bètablokkers en die daaraan overleden.' Verpleegkundige Van der Linden maakte dit mee in de praktijk: 'Onlangs zagen we iemand die zó benauwd was, dat hij naar de longarts moest. Die was gelukkig alert, vroeg door en kwam erachter dat er niet goed gedruppeld werd. De patiënt bleek niet te weten dat hij de traanbuis moest dichtdrukken... ' Vaak is onbekend dat bepaalde klachten worden veroorzaakt door de oogdruppels. Van der Linden: 'Als we iemand vragen welke medicijnen hij gebruikt, worden oogdruppels vaak overgeslagen. Ze worden niet als medicijn gezien. Dit is ook iets waar je als verzorgende alert op moet zijn.' Oogdruppels met steroïden, zoals dexamethason, die worden gebruikt bij ontstoken

ogen, kunnen bijniersuppressie geven. Daarnaast kunnen deze druppels bij mensen met diabetes ervoor zorgen dat de bloedsuikerspiegel stijgt. Atropine oogdruppels kunnen verwardheid, hartkloppingen en een droge mond veroorzaken.³ 'Systemische opname van oogdruppels – dus opname door het lichaam, in plaats van alleen het oog – kan ervoor zorgen dat iemand systemische bijwerkingen krijgt,' legt apotheker Boubkary uit. 'Dit soort bijwerkingen komt vrijwel alleen voor als niet op de juiste manier gedruppeld wordt.'

Bijwerkingen

Een beetje roodheid, pijn en zwelling van voorbijgaande aard vlak na het oogdruppelen is normaal. Maar de cliënt kan ook een allergische reactie hebben op bijvoorbeeld het conserveermiddel benzalkoniumchloride in de druppels. Dit komt volgens Boubkary voor bij ongeveer één op de tien mensen. Observatie is belangrijk: 'Hierbij is het klinisch beeld leidend. De cliënt kan bijvoorbeeld therapieontrouw worden vanwege de bijkomende oogirritatie. Of vertoont vermijdend gedrag: gaat bijvoorbeeld op een andere manier druppelen, om minder last te hebben. Zoals na het oogdruppelen zijn oog stijf dichtknijpen, zodat het minder pijn doet. Maar dat komt dan doordat hij de druppel eruit drukt, waardoor die niet zijn werk kan doen. Dan kan een andere oogdruppel helpen, of minims: oogdruppels zonder conserveermiddel.'

Noten

1. Oogdruppel hulpmiddelen: oogziekenhuis.nl/oogdruppel-hulpmiddelen-informatie-voor-zorgverleners
2. Protocol oogdruppelen: WAEH project – oogdruppelprocedure, 2016. nursing.nl/download-nieuw-protocol-oogdruppelen/
3. Farmacotherapeutisch Kompas

DOE DE ONLINE CHECK!

De TW Check daagt jou en je collega's uit om te checken wat je wel (en niet) weet. In ieder nummer vind je een TW Check die abonnees kunnen doen. Je verdient hiermee accreditatiepunten en maakt kans op leuke prijzen! Want elke twee maanden verloten we onder deelnemers een lekkere taart. Daarnaast bekijken we elk jaar welke drie verzorgenden de beste score hebben behaald. Ook zij krijgen leuke prijzen!

WWW.TVVTOTAAL.NL/CHECK

VOORBEELDVRAG:

1. Een cliënt ziet slecht door glaucoom. Wat kun je met goed oogdruppelen bereiken bij deze cliënt?

- A. Herstel van het slecht zien.
- B. Remmen van de verslechtering van het zien.
- C. Stoppen van de verslechtering van het zicht.

DOE SNEL DE CHECK! EN BEHAAL

2 ACCREDITATIE-PUNTEN